

SLOVESNÝ DEJ A JEHO VYJADRENIE
V SLOVENSKOM A TALIANSKOM JAZYKU

MORFOSYNTAKTICKÉ KOMPARATÍVNE ASPEKTY

LADISLAV GYÖRGY

BANSKÁ BYSTRICA | 2016

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Filozofická fakulta

LADISLAV GYÖRGY

**SLOVESNÝ DEJ A JEHO VYJADRENIE
V SLOVENSKOM A TALIANSKOM JAZYKU –
MORFOSYNTAKTICKÉ KOMPARATÍVNE ASPEKTY**

(Vysokoškolská učebnica)

Banská Bystrica

2016

© PhDr. Ladislav György, PhD.

Recenzenti:

prof. PhDr. Katarína Šebová-Maruzsová, PhD.

Pedagogická fakulta Gyulu Juhásza, Segedínska univerzita

doc. Dr. Tünde Tušková, PhD.

Pedagogická fakulta Gyulu Juhásza, Segedínska univerzita

PhDr. Ivan Šuša, Ph.D.

Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela

Jazykový korektor (taliansky jazyk):

Dott.ssa Patrizia Prando, PhD.

Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela

Vydavateľ

Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Publikácia je výstupom z projektu *VEGA č. 1/0551/16 Hybridita v jazyku, texte a translácii*, vyšla s finančným príspevkom menovaného projektu.

2. doplnené a rozšírené vydanie

ISBN 978-80-557-1118-8

OBSAH

OBSAH.....	3
ÚVOD	5
TEORETICKO-SYNTETICKÁ ČASŤ	7
1 SLOVESO V KONTEXTE TEORETICKÝCH VÝCHODÍSK	7
1.1 Sloveso, slovesný dej a vybrané slovesné kategórie.....	7
1.2 Významová a formálna stránka slovenských slovies	12
1.2.1 Delenie slovies z významovej stránky.....	12
1.2.2 Delenie slovies z formálnej stránky.....	14
1.3 Talianske slovesá a ich klasifikácia.....	15
1.3.1 Delenie slovies podľa funkcie	15
1.3.2 Tranzitívne a intransitívne slovesá	18
1.3.3 Personáliá a impersonáliá	18
2 SYSTÉM SLOVESNÝCH ČASOV A SPÔSOBOV.....	19
2.1 Systém slovesných časov a spôsobov v slovenskom jazyku	19
2.1.1 Časy oznamovacieho spôsobu (indikativu)	19
2.1.2 Časy podmienovacieho spôsobu (kondicionálu)	22
2.1.3 Tvary rozkazovacieho spôsobu (tvary imperativu)	23
2.2 Systém slovesných časov a spôsobov v talianskom jazyku	25
2.2.1 Časy oznamovacieho spôsobu (Tempi dell'indicativo).....	25
2.2.2 Časy spojovacieho spôsobu (Tempi del congiuntivo).....	32
2.2.3 Časy podmienovacieho spôsobu (Tempi del condizionale)	35
2.2.4 Tvary rozkazovacieho spôsobu (Forme dell'imperativo).....	36
2.3 Neurčité slovesné tvary	37
2.3.1 Neurčité slovesné tvary v slovenčine	38
2.3.2 Neurčité slovesné tvary v taliančine (Modi infiniti).....	40
2.4 Tvar slovesa podľa zloženia.....	42
2.4.1 Tvar slovesa podľa zloženia v slovenčine	43
2.4.2 Tvar slovesa podľa zloženia v taliančine.....	44
ANALYTICKO-PRÍKLADOVÁ ČASŤ.....	46
3 DEJ MINULÝ A JEHO VYJADRENIE V SLOVENSKOM A TALIANSKOM JAZYKU	46
3.1 Minulosť, dej uskutočnený pred momentom prehovoru.....	46
3.1.1 Nedokonavý minulý dej vyjadrený explicitne.....	47
3.1.2 Dokonavý minulý dej vyjadrený explicitne.....	52
3.1.3 Ukončenosť a neukončenosť v minulosti vyjadrená implicitne	55

3.2	Predčasnosť v minulosti.....	57
3.2.1	Minulý dej vyjadrený určitými slovesnými tvarmi.....	58
3.2.2	Minulý dej vyjadrený neurčitými slovesnými tvarmi.....	61
3.3	Vyjadrenie podmieneného deja a domnienky v minulosti.....	63
4	POROVNANIE SLOVENČINY A TALIANČINY PRI VYJADRENÍ BUDÚCEHO DEJA.....	66
4.1	Vyjadrenie budúcnosti, deja nie faktického.....	66
4.2	Predčasnosť v budúcnosti.....	72
4.2.1	Predčasný budúci dej vyjadrený určitými slovesnými tvarmi.....	73
4.2.2	Predčasný budúci dej vyjadrený neurčitými slovesnými tvarmi.....	74
5	SÚSLEDNOSŤ ČASOV – VYJADRENIE MINULOSTI A BUDÚCNOSTI V PODRAĎOVACÍCH SÚVETIACH	76
5.1	Súslednosť časov – sloveso hlavnej vety je v prítomnom čase	77
5.1.1	Vyjadrenie minulého deja vo vedľajšej vete	77
5.1.2	Vyjadrenie budúceho deja vo vedľajšej vete	78
5.2	Súslednosť časov – sloveso hlavnej vety je v minulom čase.....	80
5.2.1	Vyjadrenie minulého deja vo vedľajšej vete	80
5.2.2	Vyjadrenie budúceho deja vo vedľajšej vete	84
5.2.3	Priama a nepriama reč.....	85
5.3	Súslednosť časov – sloveso hlavnej vety je v budúcom čase.....	90
5.3.1	Vyjadrenie minulého deja vo vedľajšej vete	90
5.3.2	Vyjadrenie budúceho deja vo vedľajšej vete	91
	SLOVESNÉ TVARY V SLOVENČINE.....	93
	SLOVESNÉ TVARY V TALIANČINE (SLOVESÁ <i>-ARE</i>)	96
	SLOVESNÉ TVARY V TALIANČINE (SLOVESÁ <i>-ERE</i>)	102
	SLOVESNÉ TVARY V TALIANČINE (SLOVESÁ <i>-IRE</i> , SKUPINA <i>III.A</i>) ...	108
	SLOVESNÉ TVARY V TALIANČINE (SLOVESÁ <i>-IRE</i> , SKUPINA <i>III.B</i>) ...	114
	RIASSUNTO.....	120
	LINGVISTICKÁ TERMINOLÓGIA SLOVESA	123
	VECNÝ REGISTER.....	129
	ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK	131
	LITERATÚRA	132

ÚVOD

Vysokoškolská učebnica *Slovesný dej a jeho vyjadrenie v slovenskom a talianskom jazyku – morfosyntaktické komparatívne aspekty* (v nadväznosti na 1. vydanie) má teoreticko-praktický a najmä didaktický charakter. Opierajúc sa o styčné body komparatívnej lingvistiky, v kontexte morfológie (čiastočne aj syntaxe) zameriavame sa na teoretické vymedzenie základných pojmov súvisiacich s tematikou slovesa ako slovného druhu a niektorých slovesných gramatických kategórií a na komparáciu vyjadrovania slovesného deja (realizovaného v minulosti a v budúcnosti) v slovenskom a talianskom jazyku.

Predkladané 2. vydanie je rozšírené a aktualizované v teoreticko-syntetickej časti, do ktorej pribudli tri nové kapitoly približujúce významovú a formálnu stránku slovenských a talianskych sloves, zaoberajúce sa klasifikáciou verbálnych tvarov podľa zloženia v oboch jazykoch, resp. väčší priestor venujeme deskripcii a explanácii rozdielov v používaní jednotlivých časov a spôsobov (výber pomocného slovesa, zhoda prídavia a pod.); doplnené v analyticko-príkladovej časti, aktualizované v častiach týkajúcich sa slovesných tvarov a otázok vyjadrovania priamej a nepriamej reči, ako aj v prílohách (najmä pokiaľ ide o spracovanie taliansko-slovenského terminologického slovníka).

Cieľom našej opätovnej práce bolo vytvoriť typ materiálu, v ktorom okrem extenzie základných pojmov, systémového prehľadu slovesných časov a spôsobov (názorne ich uvádzame aj v tabuľkách na konci učebnice) a možností ich tvorenia stojí v centre pozornosti slovesný dej vyjadrovaný explicitnými a implicitnými formami a jeho analýza z komparatívneho hľadiska. V závere ponúkame tiež register lingvistickej terminológie z oblasti slovesnej problematiky a vecný register. Učebnica si nekladie za cieľ komplexne spracovať problémy, ktoré sú predmetom uvádzanej tematiky. Venujeme sa vybraným javom a záležitostiam, ktoré charakteristickým spôsobom odrážajú kontrasty v obidvoch skúmaných jazykoch.

Pri tvorbe učebnice sme využili dostupnú odbornú literatúru (učebný text dopĺňame jej prehľadom); okrem vlastných príkladov (zastúpených hlavne

v hovorovom jazyku) sme použili príklady z umeleckej literatúry, zo žurnalistických textov; čerpali sme z odborných publikácií a gramatických príručiek. Na základe adekvátneho prekladu sa snažíme vysvetliť dôvody (často odlišnej) realizácie slovesného deja v slovenčine a taliančine, objasniť využitie a funkciu jednotlivých slovesných kategórií.

Vysokoškolská učebnica je určená predovšetkým študentom slovakistiky a talianistiky filozofických, pedagogických a filologických fakúlt (má prehľbovať ich poznanie a ako učebná pomôcka pomáhať im v hľadaní nových informácií, viesť ich k osvojovaniu poznatkov, k vytváraniu vlastných názorov a koncepcií), učiteľom, lingvistom, translatológom a všetkým záujemcom o porovnávaciu jazykovedu.

Publikácia vychádza ako jeden z výstupov v rámci projektu *VEGA* č. 1/0551/16 *Hybridita v jazyku, texte a translácii* (hlavná riešiteľka PhDr. Anita Huťková, PhD.).

Záverom úvodných slov je akiste na mieste poďakovať sa za cenné rady a recenzentské posudky slovakistkám prof. PhDr. Kataríne Šebovej-Maruzsovej, PhD., a doc. Dr. Tünde Tuškovej, PhD., slovakistovi a talianistovi PhDr. Ivanovi Šušovi, Ph.D., a jazykovej korektorky za taliansky jazyk Dott.ssa Patrizii Prando, PhD.

Autor

Názov	Slovesný dej a jeho vyjadrenie v slovenskom a talianskom jazyku – morfosyntaktické komparatívne aspekty
Typ diela	vysokoškolská učebnica
Autor	PhDr. Ladislav György, PhD.
Recenzenti	prof. PhDr. Katarína Šebová-Maruzsová, PhD. doc. Dr. Tünde Tušková, PhD. PhDr. Ivan Šuša, Ph.D.
Korektúra TJ	Dott.ssa Patrizia Prando, PhD.
Rozsah	s. 140
Náklad	130 kusov
Vydanie	2. doplnené a rozšírené
Vydavateľ	Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
Edícia	Filozofická fakulta
Miesto vydania	Banská Bystrica
Rok vydania	2016
Grafická úprava	Ing. Róbert Bartovič
Návrh obálky	Ing. Róbert Bartovič
Technické práce	Mgr. art. Zuzana Ceglédiová
ISBN	978-80-557-1118-8